

شاهرخ مسکوب

درآمدی به اساطیر ایران

فهرست

۹	یادداشت حسن کامشاد
۱۱	یادداشت ویراستار

بخش اول کلیات اسطوره

۱۹	۱ اسطوره چیست؟
۲۳	۲ تفسیر اسطوره
۴۷	۳ کلیاتی درباره اقوام هندواروپایی
۵۱	۴ زبان‌های ایرانی
۵۵	۵ منابع اطلاع از اساطیر ایران

بخش دوم اساطیر ایران

۶۱	۱ طرح مسئله
۶۳	۲ اسطوره در اندیشه ایرانی

۸۱

۸۷

۹۷

۳ ایزدان جنگ

۴ اندیشهٔ جنگ در حماسه

نمایه

WWW-30BOOK-CC

یادداشت حسن کامشاد

در میان انبوه اوراق و دفترچه‌های بازمانده از شاهرخ مسکوب، به تعدادی جزوه درس‌گفتار برخوردارم و یادم آمد در اوایل دهه ۱۳۵۰ از او دعوت شده بود در "مدرسه عالی تلویزیون و سینما" اساطیر ایران تدریس کند.

سازمان رادیو و تلویزیون ملی ایران پس از آغاز به کار و گسترش فعالیت‌هایش دریافت که مانند دیگر مؤسسات آموزشی، نیازمند نیروی انسانی کارآموده در بخش‌های گوناگون آن سازمان است. بدین منظور در سال ۱۳۴۸ "مدرسه عالی تلویزیون و سینما" تأسیس شد تا دانش‌آموختگانش در سازمان رادیو-تلویزیون و حوزه سینما مشغول به کار شوند.

شاهرخ مسکوب، به طوری که می‌دانیم، از نوجوانی شیفته شاهنامه بود و همان‌گونه که حاشیه‌نویسی‌های او بر مجلدات شاهنامه بروخیم و شاهنامه چاپ مسکوطی سالیان دراز نشان می‌دهد، به اسطوره و تطور آن در حماسه توجه ویژه داشت.^۱ علاوه بر این‌ها، به ترجمه برخی تراژدی‌های کلاسیک یونان

۱. رجوع کنید به کتاب اخیراً منتشرشده شاهنامه در دو بازخوانی و نیز مقدمه‌ای بر رستم و اسفندیار و سوگ سیاوش.

از جمله افسانه‌های تباری سوفوکلس (شامل اودیپوس شهریار، اودیپوس در کلنوس، آنتیگونه) و پرومته در زنجیر نوشته آشیل (آیسخولوس) پرداخته بود. مسکوب اسطوره را دستگاه "منطقی" و بسامان نمی‌دانست یا دست‌کم سامان آن را جدا از منطق امروزی ما تلقی می‌کرد. «در تفسیر اسطوره، روش و معیاری نهایی وجود ندارد و آن را می‌توان در زمینه‌ها یا برداشت‌های متفاوت، دین و مابعدالطبیعه، عرفان، فلسفه، زبان‌شناسی، مردم‌شناسی، روان‌شناسی و روان‌کاوی و جز آن بررسی کرد و فهمید، به نحوی که هر یک از آن‌ها در تعبیر و دریافت خود درست و پذیرفتنی باشد چون‌که اسطوره، مانند زندگی و طبیعت زنده، در ژرفای خود حقیقت‌های گوناگونی نهفته دارد و هر حقیقتی می‌تواند بسته به نگاه بیننده، یکی از چهره‌های خود را جلوه‌گر سازد.»

در اساطیر ایران، انسان برای دستیاری خدا در نبرد با بدی به جهان می‌آید. از درماندگی او در میدان عمل نشانی نیست. اندیشه و عمل آدمی یکی است و بشر از طبیعت جدا نشده است. انسان حماسه برای دست‌یافتن به طبیعت پیرامون با نیروهای طبیعی و ماورای طبیعی، با آدمیان و دیوان و خدایان می‌جنگد: «بهریزی این جهانی، سعادت و کمال روح اوست و رستگاری او در پیروزی است.»

حسن کامشاد

لندن، ۱۳۹۳/۲۰۱۵

یادداشت ویراستار

متن حاضر تقریرات شادروان مسکوب است که به صورت درس گفتار ایراد شده است. متنی که برای چاپ در اختیار ناشر قرار گرفت صورت خام نسخه برداری شده از روی نوار آن خطابه‌ها بود و نیازمند پاره‌ای اصلاحات. بنابراین ویراستار با توجه به اقتضای متن و بدون دخل و تصرف در لحن و سبک و نثر مؤلف آن را به شرح ذیل سامان داده است:

۱. ابتدا کل متن بخش بندی و سپس فصل بندی شد.
۲. برای مفاهیم اصلی معادل فرانسه (زبانی که مسکوب به آن مسلط بود و ترجمه می‌کرد) انتخاب گردید.
۳. مفاهیم و نام‌های اسطوره‌ای با کتاب‌هایی که بسپاهه آن خواهد آمد تطبیق داده شد و موارد اشتباه در داخل متن اصلاح و مواردی که محل اختلاف بود در پانوشت ذکر شده است.
۴. در مواردی که نقیصه‌ای در متن وجود داشته در پانوشت و با ذکر منبع اصلاح گردیده است.
۵. منابع فارسی و لاتین و نقل قول‌ها با ارجاع به متون مورد اشاره تطبیق داده

- شد و اشتباهات و لغزش‌هایی که ناشی از برگردان نوار صوتی درس گفتار بوده اصلاح گردیده است.
۶. مشخصات منابعی که نیامده یا ناقص بوده تصحیح و صورت کامل آن ذکر شده است.
۷. برای درست خوانی، مفاهیم و اسامی اسطوره‌ها اعراب‌گذاری شده است.
۸. رسم الخط در سرتاسر متن اعمال و ناهمدستی‌ها اصلاح شده است.
۹. به جز منابع فارسی و لاتین مورد ارجاع مؤلف، تمامی پانویست‌های کتاب از ویراستار است.

منابع ویراستار

ضبط اسامی و مفاهیم لاتین

- سید حسینی، رضا، فرهنگ آثار، جلد ششم، تهران: سروش، ۱۳۸۹.
- گران‌ت، مایکل و جان هیزل، فرهنگ اساطیر کلاسیک (یونان و روم)، ترجمه رضا رضایی، تهران: نشر ماهی، ۱۳۸۴.
- مجیدی، فریبرز، فرهنگ تلفظ نام‌های خاص، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۱.
- مصاحب، غلامحسین، دایرةالمعارف فارسی، ۳ ج (جلد اول و جلد دوم در دو بخش)، تهران: شرکت سهامی کتاب‌های جیبی، ۱۳۸۷.

ضبط اسامی و مفاهیم هندو

- سن، کیشیتی مهن، هندوئیسم، ترجمه ع. پاشایی، تهران: نگاه معاصر، ۱۳۸۸.

ضبط اسامی و مفاهیم ایران باستان

- آموزگار، ژاله، تاریخ اساطیری ایران، تهران: سمت، ۱۳۸۰.
- آموزگار، ژاله و احمد تفضلی، اسطوره زندگی زردشت، تهران: چشمه، ۱۳۸۰.
- بهار، مهرداد، پژوهشی در اساطیر ایران (پاره نخست و پاره دوم)، تهران: آگه، ۱۳۷۵.

فرهنگ جاوید

۱۰۰۰۰ تومان

انسان همیشه به جهان گرداگرد خود توجه داشته است. از این رو اسطوره، بیان و نمودگاری است از "شناخت" انسان از جهان که، گذشته از صورت ظاهر، برای انسان دارای معنایی باطنی و پنهانی نیز است. اسطوره از جهان، طبیعت، خدایان، دیوها و خلاصه از زندگی مادی و معنوی انسان پیشین سخن می گوید.

اساطیر نه تنها رابطه انسان را با نیروهای مابعدالطبیعی رقم می زند بلکه تعیین کننده ارتباط انسان با ادبیات، موسیقی، نقاشی، قصه ها و باورهای عامیانه، هنر و "معرفت" غیر علمی است. بنابراین، جای هیچ تردیدی نیست که برای شناخت عمیق فرهنگ یک ملت نمی توان از اساطیر آن بی خبر بود، چراکه اساطیر با جهان فرهنگی ای که بنیاد می گذارد تصویری از عشق و نفرت، ثروت و قدرت، امر جنسی، مرگ و ترس ترسیم می کند.